

Вихід із цієї ситуації полягає в налагодженні дружніх, толерантних взаємовідносин між суб'єктами господарювання (фермерами) та бджолярами, в суворому дотриманні вимог чинного законодавства.

Що повинен знати користувач с/г угідь, застосовуючи засоби захисту рослин?

- за три доби до початку обробки через засоби масової інформації, представників ОТГ попередити про це власників пасіки, яких знаходяться на відстані до 10 км від оброблювальних площ;

- повідомляти дату обробки, територію і культури, що будуть оброблятися, назва препарату, ступінь і строк дії токсичності препарату, і час щодо ізоляції бджіл;

- обробки проводити в фазу бутонізації до цвітіння медоносних культур у період відсутності льоту бджіл у ранкові або вечірні години;

- при авіаційному методі застосування пестицидів і агрохімікатів сповістити про необхідність вивозу пасік до іншого місця медозбору на відстань понад 5 км від місця проведення авіаційних обробок на період до 5 діб. Не застосовувати авіаційні обробки пестицидами усіх груп токсичності з метою боротьби з шкідниками і хворобами сільськогосподарських культур та інших угідь, що розташовані ближче 5 км від місць постійного перебування медоносних пасік;

- допускати до робіт, пов'язаних із транспортуванням, зберіганням, застосуванням засобів захисту рослин лише осіб, які пройшли спеціальну підготовку та мають на те відповідне посвідчення і допуск;

- застосовувати у сільському та лісовому господарстві, на присадибних ділянках тільки ті пестициди і агрохімікати, що пройшли державну реєстрацію і включені в «Перелік препаратів, дозволених до використання в Україні» та Доповнення до нього;

- дотримуватися регламентів зберігання, транспортування та застосування пестицидів;

- всі проведені хімічні обробки фіксувати в журналі обліку застосування пестицидів.

Що повинен знати пасічник?

Пасіки розміщують у благополучній щодо заразних хвороб бджіл місцевості, у сухих, освітлених сонцем, захищених від вітрів місцях, на відстані не ближче 500 м. від шосейних доріг і залізниць, пилорам, високовольтних ліній електропередач, не менше 1 км від тваринницьких і птахівницьких будівель.

При розміщенні пасіки на присадибній ділянці (подвір'ї) огорожа повинна бути заввишки не менше 2,5 м для підвищення рівня льоту бджіл. Пасіка підлягає реєстрації за місцем проживання фізичної особи або за місцезнаходженням юридичної особи, яка займається бджільництвом, у місцевих державних адміністраціях або сільських, селищних, міських радах один раз в рік заснування пасіки.

Реєстрація пасік в районному управлінні Держпродспоживслужби проводиться на підставі заяви фізичної чи юридичної особи незалежно від форми власності. У заяві про реєстрацію пасіки зазначаються назва та адреса заявника, кількість бджолосімей. Під час реєстрації пасік проводиться їх обстеження районним управлінням Держпродспоживслужби. Відповідне управління повинне видати в 30-денний термін заявнику ветеринарно-санітарний паспорт пасіки, що засвідчує факт її реєстрації. При зміні назви чи адреси пасіки її власник повинен проінформувати про це районне управління Держпродспоживслужби протягом 10 днів.

Для перевезення бджолосімей на медозбір та запилення сільськогосподарських культур по території адміністративного району або за межі області, власнику пасіки необхідно отримати в районному управлінні Держпродспоживслужби, ветеринарне свідоцтво за формою №1. До перевезення на медозбір бджолосім'ї підлягають на місці клінічному дослідженню, профілактично-лікувальним обробкам з одночасним лабораторним дослідженням матеріалу з пасік, а вулики - дезінфекції і дезакаризації. Ці роботи мають бути завершені за 5 днів до відправлення.

Після прибуття в район медозбору для запилення, бджоляр зобов'язаний пред'явити в районне управління Держпродспоживслужби ветеринарне свідоцтво і ветеринарно-санітарний паспорт пасіки.

При отриманні повідомлення про проведення хімічних обробок сільськогосподарських угідь або присадибних ділянок на території ОТГ, де розміщена пасіка або в суміжних господарствах, власник пасіки зобов'язаний ізолювати бджіл у вуликах або вивезти пасіку в безпечне місце на термін, передбачений обмеженнями при застосуванні конкретних пестицидів. А у випадку авіаційного застосування пестицидів і агрохімікатів вивезти пасіку до іншого місця медозбору на відстань понад 5 км від місць проведення авіаційних обробок на період до 5 діб.

Мінагрополітики розробило інформаційні пам'ятки для аграріїв, пасічників та місцевої влади щодо захисту бджіл.

З огляду на складну ситуацію в цій галузі, Мінагрополітики розробило рекомендації для аграріїв та пасічників щодо попередження отруєння бджіл, зокрема щодо транспортування, зберігання та застосування засобів захисту рослин.

Отже, правило №1 для аграріїв – не використовувати фальсифіковані пестициди та агрохімікати та дотримуватись усіх норм застосування засобів захисту рослин, враховуючи їх ступінь небезпеки для бджіл.

За можливості – впроваджувати екологічно безпечні, нехімічні методи захисту рослин.

Аграрії мають повідомляти органи місцевого самоврядування про заплановане застосування засобів захисту рослин за три доби та звертаємо увагу, що заборонено це робити без наявності допуску (посвідчення) на право використовувати пестициди й агрохімікати.

Усі роботи з засобами захисту рослин слід проводити у вечірні та ранкові години в період відсутності льоту бджіл при мінімальних висхідних повітряних потоках за швидкості вітру до 4 м/с.

Мінагрополітики закликає пасічників своєчасно здійснювати клінічний огляд бджіл та контроль хвороб. Для пасічників правило № 1 – ізолювати бджіл у вуликах в разі застосування засобів захисту рослин або вивезти пасіку в безпечне місце.

Інформувати органи самоврядування про перевезення (кочівлю) пасіки. Якщо такі перевезення припадають на комендантську годину, обов'язково узгоджувати дії з військовою адміністрацією та поліцією.

Органи місцевого самоврядування слід повідомляти про:

- місце запланованого розташування пасіки (адреса або кадастровий номер земельної ділянки);
- час та дату запланованого прибуття та виїзду;
- кількість бджолиних сімей під час перевезення (кочівлі) пасіки;
- свою контактну інформацію (номер телефону, адресу електронної пошти).

Зареєструвати пасіку, отримати її ветеринарно-санітарний паспорт, інформувати Держпродспоживслужбу про зміни в роботі паски.

Органам місцевого самоврядування **Мінагрополітики** рекомендує зареєструвати пасіку та вести журнал обліку пасік. Крім того, нагадуємо, що місцева влада затверджує склад постійно діючої Комісії зі встановлення факту отруєння бджіл, куди входять представники Держпродспоживслужби, органу місцевого самоврядування та Нацполіції.

Якщо власник пасіки виявив загибель бджіл, Комісія збирається невідкладно. Вона уповноважена, зокрема, й ініціювати питання щодо притягнення до відповідальності осіб за порушення ними норм законодавства у сфері бджільництва.

Мінагрополітики, обласні військові адміністрації, органи місцевого самоврядування, аграрії та пасічники наразі мають сконцентрувати свої зусилля на тому, щоб мінімізувати випадки отруєння бджіл, сприяти підвищенню врожайності та охороні навколишнього середовища, в якому нам жити після Перемоги. Сьогодні кожен на своєму фронті працює, аби врятувати життя.

ТОКСИКОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІНСЕКТИЦИДІВ, ГЕРБІЦИДІВ НА МЕДОНОСНИХ БДЖІЛ

Сьогодні Україна займає перше місце з виробництва меду серед країн Європи та третє місце серед всіх країн світу. Бджільництво відіграє важливу роль в економіці країни та забезпечує виробництво меду, воску, квіткового пилку, прополісу, маточного молочка, бджолої отрути, запилення ентомофільних культур. Великі площі медоносних угідь, сприятливі кліматичні умови, тисячолітній досвід утримання бджіл свідчать про можливість подальшого розвитку та ефективного функціонування галузі. Одним із каменів спотикання є отруєння бджіл пестицидами, або хімічний токсикоз.

У більшості випадків отруєння бджіл відбувається через несвоєчасне попередження бджолярів про час, місце та характер хімічних обробок, порушення правил застосування пестицидів, використання свідомо небезпечних для бджіл препаратів, авіа опилення та обприскування за швидкості вітру більше, ніж 5 м/с. Згідно статті 37 Закону України «Про бджільництво», фізичні та юридичні особи, які застосовують засоби захисту рослин для обробки медоносних рослин, зобов'язані не пізніше ніж за три доби до початку обробки через засоби масової інформації попередити про це пасічників, пасіки яких знаходяться на відстані до десяти кілометрів від оброблюваних площ. При цьому повідомляється дата обробки, назва препарату, ступінь і строк дії токсичності препарату.

В боротьбі проти шкідників зростає асортимент та об'єми застосування інсектицидів. Щоб запобігти проблемі знищення бджіл, необхідно використовувати малотоксичні для них інсектициди та правильно вибирати час і період обробки поля. Правильно вибраний період обробки – це найважливіша умова, оскільки бджоли збирають нектар сезонно (з кінця квітня до середини жовтня). При тому літають вони тільки вдень при теплій сонячній погоді коли температура повітря не нижче +10 °С. Тому для обробки посівів краще вибирати вечірній час, що дозволить запобігти контакту бджіл зі шкідливими препаратами.

Всі пестициди, які використовуються в сільському господарстві по відношенню до бджіл поділяють на чотири класи небезпеки:

1 клас – високонебезпечні (прикордонно-захисна зона для бджіл — 4–5 км; обмеження льоту бджіл — 4–6 діб);

2 клас – середньонебезпечні (обмеження льоту бджіл 2–3 доби);

3 клас – мало небезпечні (прикордонно-захисна зона для бджіл — 2–3 км, обмеження льоту бджіл 1-2 доби);

4 клас – практично безпечні для бджіл (прикордонно- захисна зона для бджіл не менше 1-2 км, обмеження льоту - 6-12 годин.

В 95 % випадків отруєнь бджіл хімічний токсикоз викликають саме інсектициди, в 4 % випадків – гербіциди і 1 % припадає на інші препарати.

Всі інсектициди, які використовуються аграріями і можуть викликати загибель бджіл відносяться до однієї з трьох груп: фосфорорганічні пестициди (ФОС), синтетичні піретроїди і неонікотиноїди, або є комбінацією діючих речовин різних груп; наприклад циперметрин + хлорпірифос, лямбда – цигалотрин + імідаклопрід, тощо. Більшість ФОС є високотоксичні для бджіл. Один із представників групи, а саме хлорпірифос проявляє досить тривалу дію, тому нетоксичний рівень для бджіл настає не менше як через п'ять днів після обробки. Піретроїди мають виражені відлякуючі властивості, тому бджоли уникають оброблені ділянки. Найбільш токсична дія піретроїдів на медоносних бджіл проявляється за температури + 25 °С, а на більшість шкідників за + 20 °С, і якщо проводити обробку рослин за температури +10°С – + 15 °С ризик для бджіл значно зменшується. Препарати на основі циперметрину проявляють свою токсичну дію на бджіл тільки в момент обробки полів. Наприклад, альфа – циперметрин через добу після застосування – не токсичний. Препарати на основі імідаклопріду негативно впливають на бджіл, які безпосередньо контактують з обробленими рослинами, але при використанні препарату у вечірній час, його негативна дія значно скорочується.

Після отруєння інсектицидами, хвороба у бджіл протікає в залежності від характеру дії отрути, її концентрації і від виду зібраного бджолами корму (пилок, або нектар). Якщо швидкодіючі інсектициди надходять в організм бджоли з нектаром, то загибель бджіл настає швидко. У таких випадках бджоли навіть не встигають повернутися в вулик і гинуть в місцях збору нектару, або на шляху до пасіки. Хвороба протікає короткочасно і не завдає великої шкоди бджолам пасіки. Якщо ж бджоли збирали нектар, в якому міститься повільно діючий інсектицид, або коли бджоли, які

збирають пилок, встигають його принести в вулик і сигналізувати іншим бджолам про місце його збору, то у вулику настає масове вимирання дорослих бджіл різного віку внаслідок масового вильоту бджіл пасіки в отруєну зону і принесення в вулики великої кількості отруєного корму. Симптоми хвороби: бджолярі відзначають на своїй пасіці ознаки хімічного токсикозу практично відразу ж після того, як в зоні льоту бджіл проводилася хімічна боротьба сільгоспвиробників з шкідливими комахами. Бджоляр починає знаходити загинувших бджіл, як на території пасіки, так і близько льотків і в вуликах. Хворі бджоли починають обсипатися з стільників, повзають як всередині вулика, так і поза ним.

Для проведення лабораторних досліджень відбирають не менш 300-500 загинувших бджіл у скляний чистий посуд. Зразки опломбовують і висилають разом з супровідним документом та копією акту обстеження. В супровідній вказують, на який пестицид необхідно провести дослідження. Проби доставляють в лабораторію якнайшвидше, тому що деякі препарати нестійкі і швидко руйнуються. Якщо немає можливості доставити зразки в той же день, то зберігати їх необхідно в морозильній камері при -18°C .

Отже, враховуючи токсичність пестицидів для бджіл, важливо дотримуватись всіх правил та норм використання препаратів. Щоб пестициди були безпечними, використовувати їх потрібно у вечірній час та при відносно низькій температурі. Асортимент агрохімікатів і сфера їх застосування повинні відповідати переліку пестицидів, які дозволені до використання в Україні.

Для встановлення причин загибелі бджіл, враховуючи використання в сучасному сільському господарстві препаратів, діючі речовини в яких відносяться до різних груп, лабораторії мають бути забезпечені стандартними зразками даних діючих речовин, а також необхідне відповідне обладнання, а саме рідинні та газові хромато-мас-спектрометри (LC/MS/MS, GC/MS/MS) та акредитовані методики досліджень.